Зарубіжні авторські зібрання

Джек

Лондон

Північна Одіссея

Харків
«ФОЛІО»
2024

БІЛА ТИША

— Кармен більше двох днів не витримає.

Мейсон виплюнув шматок льоду і похмуро глянув на бідолашну тварину; потім підніс її лапу до рота і почав відгризати лід, що намерз між кігтями.

— Ніколи не бачив, аби собака з химерним іменем був чогось вартий, — мовив він, скінчивши своє заняття, і відштовхнув собаку геть. — Вони тільки переводяться нінащо, а потім здихають. Ти колись бачив, щоб із собакою, якого звати просто Касьяр, Сиваш або Хаскі, сталося щось лихе? Егеж, дзуськи! От поглянь на Шукума; він...

Хоп! Охлялий звір стрибнув угору, і білі зуби клацнули біля горла Мейсона.

— Ти що це робиш, га?

Жорстокий удар руків'ям нагая за вухом повалив собаку в сніг. Він трусився, з пащі капала жовта слина.

— Я ж казав, поглянь на Шукума. Оцей не схибить! Закладаюся, ще до кінця тижня він зжере Кармен.

— А я пропоную робити ставку на інше, — озвався Мейлмют Кід, перевертаючи хліб, що відтавав біля вогню. — Закладаюся, ми ще до кінця нашої подорожі з'їмо Шукума. Що скажеш, Рут?

Індіанка поклала у каву грудочку льоду, перевела погляд із Мейлмюта Кіда на свого чоловіка, потім на собак, але відповісти не зважилася. Ця очевидна істина не вимагала підтверджень. Їх чекали двісті миль дороги по непроїзному шляху, їжі для них самих лишилося на шість днів, а для собак і зовсім нічого, — отже, вибору не було. Двоє чоловіків і жінка підсунулися до вогнища і приступили до свого злиденного сніданку. Собаки лежали у запряжці, бо

настав час денного перепочинку, і заздрісно проводжали поглядом кожний шматок.

— Від завтра — ніяких сніданків, — сказав Мейлмют Кід. — І треба наглядати за собаками, а то вони геть знахабніли. Тільки дай їм волю, горлянку тобі перегризуть.

— А я ж колись був старостою Епвортської парафії і викладав у недільній школі!

І, мовивши це не знати для чого, Мейсон поринув у дрімотне споглядання своїх мокасинів, од яких підніма-лася пара. Та Рут перервала його роздуми, наливши йому чашку кави.

— Дякувати Богові, чаю в нас досить! Я бачив, як він росте — там, у Теннессі. Чого б я зараз не дав за гарячу кукурудзяну перепічку! Не журися, Рут; скоро тобі не доведеться голодувати, та й мокасини носити не буде потреби.

Жінка, почувши ці слова, трохи повеселішала, і її очі засвітилися любов'ю до її білого володаря — першого білого чоловіка, якого вона зустріла, першого чоловіка на її пам'яті, який не вважав жінку за нерозумну тварину чи в'ючну худобу.

— Так, Рут, — повів далі чоловік тією химерною мовою, якою вони лишень і могли порозумітися, — зачекай трохи, скоро ми вийдемо звідси до далекого краю. Візьмемо каное білої людини і попливемо до Солоної Води. Так, погана вода, зла вода — наче великі гори весь час стрибають угору та вниз. А її так багато, пливти по ній так далеко! Їдеш десять снів, двадцять снів, сорок, — він полічив дні на пальцях, — і весь час вода, погана вода. Потім приїдемо до великого селища, людей там сила, як ото комарів улітку. Вігвами — ого-го які високі, як десять, двадцять сосон! Хай-ю скукум!..

Він затнувся, кинувши благальний погляд на Мейлмюта Кіда, потім почав старанно показувати знаками, як можна поставити одна на одну двадцять сосон. Мейлмют Кід глузливо всміхнувся; та очі Рут розширилися від подиву і втіхи. Вона майже не вірила у слова чоловіка, гадала, що він жартує, і така ласка тішила бідне жіноче серце.

— А потім сядемо у... у скриню і — пф! — поїхали. — Він підкинув порожню чашку в повітря і, спритно впіймавши

її, закричав: — А потім — пф-ф! — і приїхали. О, великі шамани! Ти їдеш у Форт-Юкон, а я до Арктик-сіті — двадцять п'ять снів — велика мотузка тягнеться, я хапаю мотузку і кажу: «Алло, Рут! Як ся маєш?» — а ти кажеш: «Це ти, чоловіченьку?» Я кажу: «Так». А ти кажеш: «Не можна спекти гарний хліб: соди немає». Я кажу: «Подивися в коморі, під борошном. Бувай!» Ти ідеш до комори і знаходиш соду. І весь час ти у Форт-Юконі, я — в Арктик-сіті. Отакі вони, шамани!

Рут так наївно всміхнулася цій чарівній історії, що обоє чоловіків розреготалися вголос. Та собача гризня надворі поклала край оповіді про дива далекого краю, а на той час, коли собак угамували, жінка вже встигла прив'язати нарти, і все було готово для подорожі.

— Ану, Лисий! Ану, руш!

Мейсон ляснув нагаєм і, коли собаки зрушили з місця, відштовхнув нарти поворотною жердиною. Рут їхала за ним слідом на другій запряжці, а Мейлмют Кід, допомагаючи їй рушити, лишався позаду. Дужий і суворий чоловік, здатний ударом звалити бика, він не міг бити нещасних тварин і жалів їх, що погоничі собак роблять не часто. Бувало, він ледь не плакав із жалю, дивлячись на них.

— Ану, вперед, кульгавці ви бідолашні! — пробурчав він після кількох марних спроб зрушити нарти. Але зрештою його терпіння було винагороджене, і собаки, хоч і з болісним виском, поспішили вслід за своїми товаришами.

Розмови припинилися. Знегоди шляху не дозволяють такої розкоші. А подорож у північнім краю — це найтяжча праця з усіх, що є в світі. Щасливий той, хто ціною мовчання витримає день такої дороги — хоча б по битому шляху.

Але найтяжча праця — торувати шлях. При кожному кроці широкі плетені лижі провалюються, і сніг сягає колін. Потім треба витягти ногу, тримаючи її прямо — бо відхилення убік хоч на дюйм може призвести до біди, — поки лижа не очиститься від снігу. Тоді треба ступити вперед і піднімати другу ногу, також щонайменше на пів'ярда. Той, хто робить це вперше — навіть якщо не перечепиться однією лижею за іншу і не витягнеться на весь зріст у підступному снігу, — через сто ярдів геть знесиліє; той, хто за весь день жодного разу не трапить

під ноги собакам, може з чистим сумлінням і цілком зрозумілою гордістю залізати у спальний мішок; а тому, хто пройде двадцять снів по Довгій стежині, можуть заздрити боги.

Вечоріло, і мандрівники, скуті шанобливим острахом перед Білою тишею, торували собі шлях. У природи є багато способів переконати нас у тому, що ми смертні: безнастанні припливи і відпливи, люті шторми, жахи землетрусу, гуркіт небесної артилерії. Та серед цих явищ найбільше гнітить і жахає незворушний спокій Білої тиші, коли довкола все завмирає, яскраве небо горить мідяним блиском, навіть тихий шепіт звучить як блюзнірство, і сторопіла людина лякається власного голосу. Самотня крихта життя, що повзе по примарній пустелі мертвого світу, вона з острахом думає про свою зухвалість, усвідомлюючи, що її життя — це життя хробака, не більше. У неї мимоволі з'являються дивні думки, таїна всього сущого шукає втілення. І людиною оволодіває страх перед смертю, перед Богом, перед всесвітом, і надія на воскресіння та життя, і жага безсмертя — безсиле прагнення ув'язненого єства; і тоді людина лишається наодинці з Богом.

День минув. Вони вийшли до місця, де гирло річки звертало вбік, і Мейсон погнав свою запряжку через низький мис, аби зрізати кут. Але собаки не могли подолати крутий підйом. Рут і Мейлмют Кід знов і знов штовхали нарти вперед, та марно. Ще одне відчайдушне зусилля; нещасні тварини, ослаблі від голоду, напружили останні сили. Вище... вище... і нарти виринули на берег. Але ватажок потягнув запряжку вправо, і нарти наїхали на лижі Мейсона. Наслідки були вельми сумні: Мейсона збило з ніг, один із собак упав, заплутавшись в упряжі, і нарти зісковзнули вниз, тягнучи за собою собак.

Лясь! Лясь!.. Нагай безжально свистів над собаками, і найбільше постраждав винуватець події.

— Годі, Мейсоне, — втрутився Мейлмют Кід. — Він, бідолаха, і так ледь живий. Зачекай, краще припряжемо моїх.

Мейсон спокійно чекав, поки той договорить; а потім довгий нагай знову обвився навколо тіла собаки. Кармен — а то була саме вона — з жалібним скавчанням зіщулилася в снігу, потім перевернулася на бік.

Це була тяжка мить, прикра подія в дорозі: здихає собака, двоє товаришів сваряться. Рут благально дивилася то на одного, то на іншого з чоловіків. Але Мейлмют Кід опанував себе, хоча в його погляді був глибокий докір, і, схилившись до собаки, перерізав шворки. Ніхто не мовив ні слова. Запряжки зв'язали разом, підйом був подоланий, нарти знов рушили вперед, а ледь жива Кармен плелася позаду. Поки вона може йти, її не пристрелять, і в неї лишається останній шанс на життя — дійти до привалу, де люди можуть убити лося.

Шкодуючи про свій вчинок, але з гордощів не зізнаючись у цьому, Мейсон пробирався вперед першим і не підозрював, яка загроза нависла над ним. Вони торували собі шлях через густий чагарник у долині. За п'ятдесят футів од них височіла могутня сосна. Вона стояла тут багато десятиліть, і довгі роки доля судила їй такий кінець — а може, і Мейсону також.

Він зупинився, щоб затягнути ослаблий ремінь на мокасині. Нарти стали, і собаки мовчки лягли на сніг. Панувала моторошна тиша; у морозному лісі не було чути ні звуку, холод і безмовність відкритого простору заморозили серце природи і скували її тремтливі вуста. Раптом у повітрі пролунало зітхання — вони навіть не почули, а радше відчули його, як провісник руху серед непорушної пустки. А потім величезне дерево, схилене під тягарем років і снігу, виконало свою останню роль у трагедії життя. Мейсон почув загрозливий тріск і рвонувся убік, та щойно він випростався, дерево вдарило його по плечу.

Раптова небезпека, нагла смерть — як часто Мейлмют Кід дивився їм у лице! Голки на вітах іще тремтіли, коли він оддав наказ жінці й сам кинувся на поміч. Індіанка мало не знепритомніла і не стала марно голосити, як зробила б чи не кожна з її білих сестер. За наказом Мейлмюта Кіда вона всім тілом налягла на жердину, що слугувала замість важеля, полегшуючи тягар і прислухаючись до стогонів чоловіка, а Мейлмют Кід рубав дерево сокирою. Криця весело дзвеніла, вгризаючись у замерзлий стовбур, і кожний удар супроводжувався знеможеним голосним видихом Кіда.

Нарешті він поклав на сніг жалюгідні рештки того, що колись було людиною. Але ще страшнішою, ніж мука

його товариша, була німа скорбота на обличчі жінки та її погляд, сповнений і надії, і безнадійної туги. Говорили вони небагато: на Півночі скоро пізнають безцінь слів і дорогоцінність вчинків. При температурі шістдесят п'ять градусів нижче нуля людина не може пролежати на снігу більше кількох хвилин і лишитися живою. Тому вони зрізали з нарт ремені, загорнули нещасного у хутро і поклали на підстилку з гілок. Перед ним розпалили вогнище, складене з гілля того ж самого дерева, що було причиною нещастя. Згори натягнули примітивну завісу — шматок полотна, що затримував тепло і відкидав його вниз, — хитрість, відома всім, хто вивчає фізику в природі.

Люди, яким доводилося ділити ложе зі смертю, впізнають її поклик. Мейсон був страшно скалічений. Це виявилося вже при побіжному огляді. Його права рука, нога і хребет були зламані, тіло від попереку паралізоване; внутрішні органи, мабуть, теж зазнали тяжких ушкоджень. Лише поодинокі стогони свідчили про те, що він живий.

Жодної надії; тут уже нічого не вдієш. Безжальна ніч тяглася поволі — Рут пережила її зі стоїчним відчаєм, властивим її племені, а на бронзовому обличчі Мейлмюта Кіда пролягло кілька нових зморшок. Власне, Мейсон страждав менше від усіх, бо він був далеко, у Східному Теннессі, у Великих Туманних Горах, і знову переживав своє дитинство. І глибокий розпач бринів у мелодії давно забутого південного міста, коли він марив про купання у ставку, про полювання на єнота і вилазки за кавунами. Для Рут це була чужа мова, але Кід усе розумів і відчував — так гостро, як тільки може відчувати людина, на довгі роки відірвана від усього, що зветься цивілізацією.

Вранці Мейсон прийшов до тями, і Мейлмют Кід посунувся ближче до нього, намагаючись уловити ледь чутний шепіт:

— Пам'ятаєш, як ми зустрілися на Танані? У наступний кригохід буде чотири роки. Тоді я не дуже любив її. Просто вона була гарненька, і я подумав: а чом би й не розважитися трохи? Але ж ти знаєш, потім я тільки й думав, що про неї. Вона була доброю дружиною, — завжди поруч. І в нашому ремеслі, сам знаєш, їй нема рівних. Пам'ятаєш, як вона перепливла бистрину Лосиний Ріг, аби зняти нас

із тобою зі скель, та ще й під пострілами, — кулі так і періщили по воді... А той голод у Нуклукайто? А як вона бігла по льоду, щоб принести нам звістку? Так, вона була доброю дружиною, — кращою, ніж та, інша... Ти не знав, що я був одружений? Я ж не казав тобі? Так, спробував було одружитися — там, у Штатах. Ось чому я тут. А ми ж разом росли... Поїхав, аби дати їй привід до розлучення. Тепер вона його матиме.

Але з Рут усе було по-іншому. Я думав, скінчимо тут усі справи і наступного року поїдемо звідси — я і вона... а тепер уже пізно. Ти її не відправляй до її племені, Кіде. Це буде з біса тяжко для жінки — повернутись туди. Тільки подумай — чотири роки їсти з нами шинку, боби, борошно й сушені фрукти, а потім — знов рибу та оленяче м'ясо! Не можна їй повертатися — вона вже звикла жити по-нашому, спізнала кращого життя. Подбай про неї, Кіде. А може, ти... та ні, ти завжди остерігався жінок... ти ж мені так і не сказав, чого приїхав сюди. Будь добрим до неї, скоріше відправ її у Штати. Та якщо захоче, нехай повернеться... може, колись вона скучить за рідним домом.

А малий... він іще тісніше пов'язав нас, Кіде. Я так хочу думати, що це буде хлопчик. Тільки подумай! Плоть від плоті моєї, Кіде. Йому не можна тут лишатись. А якщо дівчинка... та ні, цього не може бути. Продай мої шкури; за них дадуть тисяч п'ять, і ще стільки ж на моєму рахунку в Компанії. Владнай мої справи разом зі своїми. Думаю, наша заявка себе виправдає. Допоможи йому отримати гарну освіту... і ще, Кіде, — це найголовніше, — не дозволяй йому вертатися сюди. Ця країна не для білих людей.

Мені гаплик, друже. У кращому разі — три дні, може, чотири. Ви мусите йти далі. Мусите! Пам'ятай, це моя дружина, мій син... Господи! Якби ж то був хлопчик! Вам не можна лишатися зі мною. Це моя остання воля — йдіть!

— Дай мені три дні, — благально мовив Мейлмют Кід. — Може, тобі стане краще; хтозна, що воно буде.

— Ні.

— Тільки три дні.

— Ідіть!

— Два дні.

— Це моя дружина і мій син, Кіде. Не проси мене.

— Один день.

— Ні, ні! Я наказую...

— Тільки один день. Із їжею ми щось придумаємо; може, я підстрелю лося.

— Ні!.. Ну, гаразд. Один день — і ні хвилини більше. І ще, Кіде... не залишай мене вмирати самого. Один постріл, — просто натиснути на курок. Зрозумів? Подумай про це... Подумай! Плоть від плоті моєї, а я ніколи його не побачу...

Скажи Рут, нехай прийде. Я хочу попрощатися з нею, сказати, щоб вона дбала про сина і не чекала, поки я помру. А то вона ще відмовиться йти з тобою. Прощавай, друже... прощавай. Кіде! Слухай... треба копати вище, на схилі. Я там щоразу добував центів на сорок... І ще, Кіде...

Той схилився нижче, аби розібрати останні слова — сповідь помираючого, що позбувся своєї гордині.

— Пробач мені... ти знаєш, за що... за Кармен.

Залишивши жінку тихо плакати біля чоловіка, Мейлмют Кід одягнув парку і лижі, взяв рушницю і подався до лісу. Він не був новачком у борні проти лютої Півночі, та ще ніколи перед ним не стояло таке важке завдання. Якщо дивитися тверезо, це був простий розрахунок: три життя проти одного — приреченого. Але він вагався. П'ять років пліч-о-пліч, на річках і стежинах, на стоянках, у копальнях, перед лицем смерті на полюванні, у повінь, у голод, — ось що пов'язувало їх із Мейсоном. Ця дружба була такою міцною, що він іноді несвідомо ревнував до Рут, — із першого дня, коли вона стала між ними. А тепер він мусить власноруч розірвати цей зв'язок.

Він молив Бога, щоб назустріч трапився лось, хоча б один лось, — але, здавалося, вся звірина покинула цю землю, і пізно ввечері він, знесилений, приплентався до стоянки з порожніми руками та важким серцем. Собачий гавкіт і відчайдушні крики Рут змусили його поспішити.

Підбігши до місця, він побачив, що жінка борониться сокирою від оскаженілої зграї. Собаки порушили залізний закон хазяїв і накинулися на їжу. Перехопивши рушницю за ствол, Кід кинувся на поміч, і давня гра

природного добору постала у всій своїй первісній жорстокості. Рушниця й сокира здіймалися й опускалися, то влучаючи в ціль, то мимо, розмірено та безнастанно; волохаті тіла кидалися туди й сюди, очі в собак палали, з пащек капала слина. Людина і звір стялись у лютій сутичці за першість. Потім побиті собаки відповзли від вогнища, зализуючи рани і жалібно скімлячи до далеких зірок.

Весь запас сушених лососів був знищений, і на двісті миль шляху лишалося не більше п'яти фунтів борошна. Рут повернулася до чоловіка, а Мейлмют Кід обідрав і розрубав на шматки ще тепле тіло одного із собак, череп якого був проламаний сокирою. Кожний шматок він надійно сховав, а шкуру і нутрощі кинув недавнім товаришам убитого собаки.

Ранок приніс нові клопоти. Собаки гризлися. Жертвою зграї стала Кармен, що досі чіплялася за своє вбоге життя. Не допомогла і покара — собаки вищали й звивалися під ударами нагая, та розбіглися лише тоді, коли від здобичі не лишилося нічого — ні кісток, ні шкури.

Мейлмют Кід працював, прислухаючись до марення Мейсона, який знов повернувся у Теннессі й виголошував довгі безладні промови, звертаючись до своїх колишніх парафіян.

Поблизу росли сосни, і це полегшило справу. Рут дивилася, як Мейлмют Кід ладнає схованку, подібну до тої, що влаштовують мисливці, аби вберегти м'ясо від росомах та собак. Він прихилив верхівки двох молодих сосон одна до одної і, нагнувши їх майже до самої землі, зв'язав ременями з оленячої шкіри. Потім приборкав собак ударами нагая, запріг їх у нарти і поклав туди все, окрім шкур, у які був закутаний Мейсон. Він обв'язав тіло помираючого ременями і прикріпив їхні кінці до верхівок сосон. Один удар ножа розрубає ремені, і тіло злетить у повітря.

Рут покірно вислухала останню волю чоловіка. Бідолашна жінка була привчена до покори. Ще дівчинкою вона, як і всі її одноплемінниці, звикла схилятися перед чоловіками — володарями усього живого — і знала, що жінці личить бути слухняною. Кід дозволив їй на мить виявити своє горе і востаннє поцілувати чоловіка — її народ не знає такого звичаю, — а потім одвів її до пе-

редніх нарт і допоміг надягти лижі. Наче сліпа, вона машинально взяла жердину й нагай і, поганяючи собак, рушила в путь. А Кід повернувся до Мейсона, що вже був без пам'яті. І після того, як Рут зникла з виду, він іще довго сидів біля вогню, вимолюючи в неба скорої смерті для свого товариша.

Тяжко лишитися наодинці з болісними думками серед Білої тиші. Мовчання темряви милосердне, воно ніби огортає людину невидимим покривом співчуття; але сяюча Біла тиша, прозора крижана пустка під сталевим небом, не знає жалю.

Минула година, дві — Мейсон не вмирав. Опівдні сонце, не визираючи з-за обрію, осяяло небо тьмяним відблиском свого вогню; та скоро він згас. Мейлмют Кід встав, повільно підійшов до товариша й озирнувся довкола. Біла тиша немовби глумилася з нього, і йому стало страшно. Різко прозвучав одинокий постріл. Мейсон злетів у свою піднебесну гробницю, а Мейлмют Кід, поганяючи собак, помчав у сніжну далечінь.

ПІВНІЧНА ОДІССЕЯ

Під скрипіння упряжі та теленькання дзвіночків вожаків сани співали свою звичну тужливу пісню, але люди та собаки були зморені й мовчали. Випав сніг, і через це колія була важкою, та все одно було вже пройдено значну відстань. Полоззя, обтяжені твердими, як камінь, брусками мороженої лосятини, із суто людською впертістю чіплялися за ще не утрамбовану поверхню. Наближалися сутінки, проте тієї ночі ставати табором подорожні вже не збиралися. Крізь застигле повітря тихо падав сніг, але не пластівцями, а малесенькими замерзлими кришталиками витіюватої форми. Було дуже тепло, менше мінус десяти за Фаренгейтом, і людям, схоже, це було до вподоби. Мейерс та Беттлз попіднімали вуха своїх шапок, а Малюк-маламут навіть зняв свої рукавиці.

Удень собаки виглядали зморе́ними, але зараз вони явно підбадьорилися і в них відкрилося друге дихання. Серед найкмітливіших та найенергійніших із них почало відчуватися невдоволення від повільного темпу бігу. Вони раз по раз то нерішуче сіпалися вперед, то нетерпляче крутили писками, то нашорошували вуха. Їх дедалі більше нервували флегматичніші собрати, і вони почали підганяти їх, злегка покусуючи ззаду. Пришпорені таким чином флегматики теж пожвавішали і поширили епідемію бадьорості на собак попереду себе. Нарешті вожак упряжки, що тягнула передні санчата, задоволено верескнув, пригнувся і рвонув уперед, натягуючи хомут. Решта собак наслідувала його приклад. Вирівнялися ремені упряжі, натяглися гужі, і санчата аж скаконули вперед. Люди міцніше вхопилися за дерев'яні поганяйла і хутко попіднімали ноги, щоб не потрапити під полоззя. Денну втому як рукою зняло, і вони загейкали, підбадьорюючи собак. Тварини відповіли

радісним дзявкотом і понеслися крізь темряву, що дедалі ставала густішою, нестримним галопом.

«Вйо! Вйо!» — ритмічно гукали люди. Аж ось їхні санчата, різко нахилившись, як вітрильник у бурхливому морі, і зависаючи одним полозом у повітрі, круто звернули по черзі з головної колії.

Потім був останній кидок довжиною в сто ярдів до освітленого пергаментного вікна, яке промовляло про домівку: теплу хижку, розжарену піч-юконку та паруючі горнятка з чаєм. Але халупку вже хтось встиг окупувати. Шістдесят собак-лайок невдоволено заґвалтували, а від хижки на собак першої упряжки кинулася зграя їхніх волохатих родичів. Двері рвучко розчинилися, і чоловік, одягнений у яскраво-червоний мундир Північно-західної поліції, побрів по коліно в снігу крізь зграю шаленіючих тварин, безпристрасно відновлюючи закон і порядок палицею собачого батога. Після цього чоловіки привіталися і потисли руки. Ось так і сталося, що гість запросив Малюка до його ж власної хижки.

Стенлі Прінс, який зустрів їх і який потурбувався про вищезгадані піч-юконку та горнятка з чаєм, клопотався зі своїми гостями. Їх було приблизно десятеро, і, мабуть, ще ніколи поліція та пошта її Величності Королеви Англії не бачила серед своїх службовців такого строкатого та розмаїтого натовпу людей. У їхніх жилах текла різна кров, але однаковий стиль життя витворив з них характерний тип людей: худорлявих і жилавих, з міцними м'язами, загартованими на собачих стежинах, з обвітреними засмаглими обличчями та незаплямованими душами, які з чистим сумлінням дивилися вперед — проникливо і впевнено. Вони поганяли собак, що належали уряду її Величності, вселяли страх в серця її ворогів, отримували за це від неї мізерну платню — і почувалися щасливими. Ці люди багато чого перебачили і переробили на своєму віку. Можна сказати, що життя їхнє було суцільною романтикою. Але вони про це не здогадувалися.

У хижці вони почувалися як удома. Двоє з них розпростерлися на ліжку Цуценяти і виводили шансони, які їхні французькі предки співали своїм індіанським дружинам ще в ті часи, коли європейці вперше з'явилися в Північно-Західній Америці. Ліжко Беттлза зазнало аналогічного вторгнення. На ньому розляглися троє здоровенних «во-

яжерів». Вовтузячи ногами під ковдрою, вони з цікавістю слухали байку свого товариша про те, як він колись у складі експедиційного корпусу під командуванням генерала Вулслі пробивався до обложеного Хартума на підмогу генералові Гордону. А коли оповідач втомився, то його змінив колишній ковбой, який почав розповідати про монарші двори, про королів, лордів та поважних дам, яких йому пощастило побачити в Європі, де він гастролював разом із «Шоу Буффало Білла». У кутку двоє напівкровок, давніх приятелів по одній програній війні, лагодили упряж і ділилися спогадами про повстання, що спалахнуло на Північному Заході під проводом ватажка Луї Ріля.

Подорожні обмінювалися грубими жестами та ще грубішими жартами, гомоніли про ті великі небезпеки, що чигають на них на собачій стежині та річці, а також згадували звичні випадки, які спадали на думку лише через те, що містили якусь дещицю гумору та комічності. Прінс захопився цими невизнаними героями, які були свідками поступу Історії і які вважали велике й романтичне чимось буденним і випадковим у рутинному ході життя. Зі щедрістю марнотратника роздавав він їм дорогоцінний тютюн — і з'єднувалися заіржавілі ланцюги розрізнених спогадів, і поставали з глибин пам'яті забуті Одіссеї на знак вдячності за виказану ним широту душі.

Коли ж розмова стихла і мандрівники востаннє натоптали люльки й розкатали міцно скручені хутряні спальники, Прінс повернувся до свого товариша, щоб про дещо розпитати.

— Ну, ковбоя ти знаєш, — відповів Малюк-маламут, розшнуровуючи мокасини. — Про англійське походження його сусіда по ліжку здогадатися неважко. Інші ж є дітьми французьких мисливців та волоцюг — coureurs du bois, — кров яких перемішана з бозна-якою кількістю іншої крові. Ті двоє, що дрімають біля дверей, — то звичайні, «безпородні», метиси, bois brules, як їх називають. По тому хлопцю у шерстяному шарфу — зверни увагу на вигин його брів та крутизну щелепи, — по тому хлопцю видно, що у закіптюженому вігвамі його матері колись переночував шотландець. А отой вродливий хлопець, що спить з накидкою під головою, — то французький метис. Чув, як він казав, що йому не подобаються оті двоє індіанців, що дрімають поруч з ним? Розумієш, коли метиси повстали

під проводом Ріля, чистокровні індіанці зволіли тримати нейтралітет, і відтоді напівкровки не палають до індіанців братерською любов'ю.

— Цікаво, а що то за похмурий тип біля печі? Б'юся об заклад, він не розмовляє англійською. Бо жодного разу за вечір і рота не розкрив.

— Ти помиляєшся. Він досить добре розуміє англійську. Ти стежив за його очима, коли він слухав? А я стежив. Але всім тут присутнім він не є ані родичем, ані знайомим. Коли вони гомоніли на своїх говірках, видно було, що він нічого не розуміє. Мені самому цікаво — хто він такий? Давай дізнаємося, га?

— Підкинь пару поліняк у плиту! — гукнув Цуценя наказним тоном, дивлячись прямо у вічі чоловіку, про якого йшла мова.

Той похапцем виконав наказ.

— Таке враження, що дисципліну в нього кулаками втовкмачили, не інакше, — стиха зазначив Прінс.

Малюк кивнув, скинув шкарпетки і, пробравшись поміж сплячих подорожніх до плити, повісив їх сушитися серед кільканадцяти «колег».

— Коли ти сподіваєшся потрапити в Доусон? — спитав він, щоб звести розмову.

Чоловік уважно подивився на нього, а потім відповів:

— Кажуть, туди сімдесят п'ять миль, так? Може, днів через два.

У його вимові чувся ледь помітний акцент, але не було ані зніченого вагання, ані паузи для підшукування потрібного слова.

— У Канаді доводилося раніше бувати?

— Ні.

— А в Північно-західному районі?

— Так.

— Тут народився?

— Ні.

— А де ж ти в біса народився? Ти не схожий на інших присутніх. — І Цуценя зробив широкий жест рукою, вказуючи на погоничів собак та на двох полісменів, що спали на ліжку Прінса. — Звідки ти взявся? Я колись бачив обличчя на кшталт твого, але вже не пам'ятаю де.

— Я тебе знаю, — невпопад відповів незнайомець, ураз змінюючи напрям Малюкових запитань.

ЗМІСТ

Новелістика Джека Лондона. *Передмова Н. Білик* 3

ПІВНІЧНА ОДІССЕЯ

Біла тиша. *Переклад Д. Радієнко* 23
Північна Одіссея. *Переклад В. Горбатько* 33
Закон життя. *Переклад В. Горбатько* 67
Чоловік зі Шрамом. *Переклад Д. Радієнко* 75
Тисяча дюжин. *Переклад Д. Радієнко* 87
Каньйон з Чистого Золота. *Переклад В. Горбатько* 104
Любов до життя. *Переклад Д. Радієнко* 125
Денний спочинок. *Переклад Д. Радієнко* 144
Непередбачене. *Переклад В. Горбатько* 160
Стежиною примарних сонць. *Переклад В. Горбатько* 182
Пошитий у Дурні. *Переклад В. Горбатько* 202
Відступник. *Переклад В. Горбатько* 215
Дім Мапуї. *Переклад В. Горбатько* 236
Маукі. *Переклад В. Горбатько* 260
Маккоїв нащадок. *Переклад В. Горбатько* 276
Коли світ був молодий. *Переклад В. Горбатько* 307
Презумпція невинуватості. *Переклад В. Горбатько* 325
Мексиканець. *Переклад В. Горбатько* 345
Вічність форм. *Переклад В. Горбатько* 374
Волоцюга і фея. *Переклад В. Горбатько* 388

Примітки. *Н. Білик* 403